

Kohtuasi C-415/20

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

7. september 2020

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Finanzgericht Hamburg (Saksamaa)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

20. august 2020

Kaebaja:

Gräfendorfer Geflügel- und Tiefkühlfeinkost Produktions GmbH

Vastustaja:

Hauptzollamt Hamburg

Põhikohtuasja ese

Õigusvastaselt maksmata jäetud eksporditoetustelt ja õigusvastaselt määratud sanktsioonidelt intressi maksmise nõue

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Liidu õiguse tõlgendamine, ELTL artikkel 267

Eelotsuse küsimused

1. Kas liidu õigusest tulenevalt on liikmesriigil kohustus maksta liidu õigust rikkudes sissenõutud maksude tagastamisel lisaks intresse ka juhtudel, kui tagastamise alus ei ole Euroopa Liidu Kohtus tuvastatud liidu õiguse rikkumine, vaid Euroopa Kohtu antud tõlgendus kombineeritud nomenklatuuri (alam-) rubriigi kohta?

2. Kas Euroopa Liidu Kohtu loodud liidu õiguse intressinõuete põhimõtted on ülekantavad ka eksporditoetuste maksmisele, millest liikmesriigi ametiasutus keeldus liidu õigust rikkudes?

Viidatud liidu õiguse normid

Komisjoni 15. aprilli 1999. aasta määrus (EÜ) nr 800/1999, milles sätestatakse põllumajandustoodete eksporditoetuste süsteemi kohaldamise üksikasjalikud ühiseeskirjade (ELT 1999, L 102, lk 11; ELT eriväljaanne 03/25, lk 129) põhjendus 65, artiklid 49 ja 51

Viidatud riigisiseseid õigusnormid

Maksuseadustik (Abgabenordnung, edaspidi „AO“), eelkõige selle §-d 37, 233 ja 236

Turu ühise korralduse ja otsemaksete rakendamise seadus (Gesetz zur Durchführung der gemeinsamen Marktorganisationen und der Direktzahlungen (Marktorganisationsgesetz), edaspidi „MOG“), §-d 6 ja 14

Kohtuasja asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Kaebaja eksportis kodulinnurümpasid kolmandatesse riikidesse. Ajavahemikus 2012. aasta jaanuarist juunini keeldus vastustajaks olev Hauptzollamt (toll) kaebajale maksmast eksporditoetust eksporditud kauba eest põhjendusel, et eksporditud tooted ei olnud tavapärase kvaliteediga, kuna kodulinnurümbad ei olnud täielikult kitkutud või oli liiga palju rupsi, ning määras kaebajale lisaks sanktsiooni põhjendusega, et ta oli taotlenud suuremat eksporditoetust, kui tal on õigus saada.
- 2 Euroopa Kohtu 24. novembri 2011. aasta otsuses Gebr. Stolle (C-323/10–C-326/10, EU:C:2011:774) komisjoni 17. detsembri 1987. aasta määruse (EMÜ) nr 3846/87, millega kehtestatakse põllumajandustoodete nomenklatuur eksporditoetuste jaoks (EÜT 1987, L 366, lk 1; ELT eriväljaanne 03/07, lk 325), I lisa alamrubriikidele 0207 1210 ja 0207 1290 antud tõlgenduse põhjal otsustas Finanzgericht Hamburg (Hamburgi maksukohus), et üksikute sulgede esinemine ei mõjuta eksporditoetust ja et selles nimetatud rupsi võib olla rümbale lisatud kokku kuni neli, misjärel vastustajaks olev Hauptzollamt maksis kaebajale taotletud eksporditoetused ja hüvitas määratud sanktsioonid.
- 3 Kaebaja taotles seepeale vastustajaks olevalt Hauptzollamtilt eelnevalt õigusvastaselt maksmata jäetud eksporditoetuste ja õigusvastaselt määratud sanktsioonide eest intresside maksmist aja eest, mil toetused olid välja maksmata ja sanktsioonid kehtisid, millest Hauptzollamt keeldus. Hauptzollamt jättis

rahuldamata ka keelduva otsuse peale esitatud vaide. Seepärast esitas kaebaja kaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

Esimene eelotsuse küsimus: intress alusetult makstud ja tagastatud sanktsioonidelt

- 4 Kaebaja ei saa oma intressinõude põhjendamisel tugineda riigisisestele õigusnormidele. AO § 233 esimese lause kohaselt makstakse maksuvõlast tulenevate nõudeõiguste, mille hulka kuuluvad AO § 37 lõike 2 esimese lause kohaselt ka tagastamisnõuded, puhul intressi vaid siis, kui see on seadusega ette nähtud. Selles osas kõne alla tulev AO § 236 ei ole aga käesolevas asjas kohaldatav, kuna see eeldab, et tagastatava toetuse summa kohta on esitatud kaebus kohtusse, mida käesolevas asjas ju ei toimunud. Intressinõue võib ainult sel juhul tekkida alates kohtuasja menetluse võtmisest, st alates kaebuse kättetoimetamisest vastustajale. Ka määrus nr 800/1999 ei sisalda õiguslikku alust, millele kaebaja saab nõude puhul tugineda.
- 5 Euroopa Kohtu praktika kohaselt on juhul, kui (impordi-)makse kogutakse liidu õiguse vastaselt, liikmesriikidel liidu õigusest tulenev kohustus maksta õigussubjektidele, kellel on õigus tasutud summade tagastamisele, intressi alates nende summade tasumise kuupäevast (18. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus Wortmann, C-365/15, EU:C:2017:19, resolutsioon). Sellele Euroopa Kohtu otsusele eelnesid mitmed otsused, milles Euroopa Kohus kohustas liidu õiguse alusel liikmesriike mitte ainult tagastama maksud, mida on kogutud liidu õiguse vastaselt, vaid hüvitama asjaomastele isikutele ka kahju, mis tekkis sellest, et nad ei saanud rahasummat ise kasutada (vt eelkõige 27. septembri 2012. aasta kohtuotsus Zuckerfabrik Jülich, C-113/10, C-147/10 ja C-234/10, EU:C:2012:591, punkt 65), kusjuures intresse tuleb maksta põhimõtteliselt ajavahemiku eest, mis algab seadusevastase maksu tasumise päeval ja lõpeb selle tagastamise päeval (vt 18. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Irimie, C-565/11, EU:C:2013:250, punkt 28).
- 6 Määruse nr 800/1999 artiklil 51 põhinevad sanktsioonid ei kujuta endast küll makse, vaid rahatrahve. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei kahtle siiski, et eelmises punktis viidatud Euroopa Kohtu praktikat tuleb mõista laialt ja üldises tähenduses selliselt, et ei ole oluline, kas liidu õiguse vastaselt määratud avalik-õigusliku rahalise kohustuse puhul on õiguslikus mõttes tegemist (impordi-)maksu, muu maksu või sanktsiooniga nagu käesoleval juhul.
- 7 Eelotsusetaotluse esitanud kohtule näib seevastu liiduõiguslikult kaheldav, kas eelnevalt kirjeldatud liikmesriikide kohustus on olemas ka juhtudel, kui raha tagastamise alus ei ole mitte Euroopa Kohtu tuvastatud liidu õiguse rikkumine, vaid (üksnes) Euroopa Kohtu tõlgendus kombineeritud nomenklatuuri (alam-)rubriigi kohta, millega on tegemist käesoleval juhul.

- 8 Eelotsusetaotluse esitanud kohus arwab, et ka põhikohtuasja puhul peaks paika pidama Euroopa Kohtu korduvalt rõhutatud seisukoht varalise kahju, mis on tekkinud seoses sellega, et asjaomasel isikul ei olnud võimalik teatavaid summasid kasutada, hüvitamise kohta (vt muu hulgas 18. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Irimie, C-565/11, EU:C:2013:250, punkt 21). Ka kaebajale tekkis kahju seetõttu, et ta ei saanud likviidsete vahenditena käsutada rahalisi vahendeid, millega ta pidi tasuma õigusvastaselt määratud sanktsioonide eest.
- 9 ELTL artiklist 267 tulenevat pädevust kasutades Euroopa Kohtu antud tõlgenduse kehtima hakkamise aja osas on oluline, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt selgitatakse ja vajadusel täpsustatakse seda, millises tähenduses ja millises ulatuses tuleb või oleks tulnud sätet alates selle jõustumisest mõista ja kohaldada, millest järeldub, et kohtud võivad ja peavad sätet kohaldama selles tõlgenduses ka sellistele õigussuhetele, mis tekkisid enne tõlgenduse saamise kohta otsuse tegemist, kui kõik muud eeldused asjaomase sätte kohaldamist puudutavas vaidluses pädevasse kohtusse pöördumiseks on olemas (vt 22. oktoobri 1998. aasta kohtuotsus IN. CO. GE.'90 jt, C-10/97–C-22/97, EU:C:1998:498, punkt 23). Ka käesoleva juhtumi puhul toob Euroopa Kohtu 24. novembri 2011. aasta kohtuotsuses Gebr. Stolle (C-323/10–C-326/10, EU:C:2011:774) esitatud määruse nr 3846/87 I lisa alamrubriikide 0207 1210 ja 0207 1290 tõlgendus tagasiulatuva jõuga kaasa selle, et kaebajale määratud sanktsioon oli algusest peale liidu õigusega vastuolus ja määrati seega liidu õigust rikkudes.

Teine eelotsuse küsimus: intress viivitusega makstud eksporditoetustelt

- 10 Liidu õiguses ei ole ühtki sätet, mis näeks ette intressi nõudeõiguse juhul, kui eksporditoetuse maksmisega viivitatakse seadusevastaselt. Eelkõige ei ole määruse nr 800/1999 artikli 49 lõikes 8 käsitletud küsimust, millised on eksporditaja õigused, kui selles õigusnormis sätestatud tähtaeg on möödunud ja liikmesriigi ametiasutus ei ole eksporditoetust välja maksnud. Seega peaks intresside maksmise tingimused viivitusega väljamakstud riiklike toetuste eest olema sätestatud põhimõtteliselt iga liikmesriigi enda õiguses.
- 11 Saksa õiguses puudub õiguse üldpõhimõte (mõistliku suurusega) intresside maksmise kohta saamata jäänud riiklike hüvitiste või toetuste eest, ette on nähtud üksnes intressi maksmine täpselt määratletud faktiliste asjaolude alusel. Käesoleval juhul tuleks põhimõtteliselt kõne alla MOG § 14 lõige 2 koostoimes AO §-ga 236. Selles osas on aga samuti eeldus, et toimub kohtumenetlus (vt eespool punkt 4), mida antud juhtumi puhul ei ole, kuna sanktsioonide hüvitamiseks kaebust halduskohtusse ei esitatud.
- 12 Kuna kaebaja sai eksporditud kodulinnuliha rümpade eest eksporditoetused, millele tal oli liidu õigusest tulenev nõudeõigus, kätte väga suure viivitusega, tekkis tal kahju sellest, et tal ei olnud võimalik neid summasid kasutada; seega näib, ta peaks olema sarnases olukorras nagu maksukohustuslane, kellelt nõutakse liidu õigust rikkudes maksude tasumist.

- 13 Euroopa Kohus on rõhutanud seisukohta, et on „teatav sümmeetria“ liidu õigust rikkudes tehtud vea tõttu kasu saanud ettevõtjate olukorra ja liidu õigust rikkudes tehtud vea tõttu kahju saanud ettevõtjate olukorra vahel (18. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus Wortmann, C-365/15, EU:C:2017:19, punkt 29). Määruse nr 800/1999 põhjenduse 65 kohaselt tuleks selleks, et tagada eksportijate võrdne kohtlemine liikmesriikides, eksporditoetuste osas täpselt sätestada, et toetusesaaja hüvitab kõik alusetult makstud summad koos intressidega. Vastavalt sellele liidu õigusest tulenevale ettekirjutusele on Saksamaa seadusandja sätestanud MOG § 14 lõike 1 esimeses lauses, et soodustuste tagastamise nõudeõiguste korral makstakse intressi alates nende tekkimise hetkest. Sümmeetria põhimõttest lähtuval riigisisese õiguse kujundamisel võib olla nõutav, et ettevõtjal oleks samuti õigus nõuda intressi alates hetkest, kui eksporditoetuse maksimisest õigusvastaselt keelduti, kuna vastasel juhul oleks ettevõtja olukorra ja tolliameti olukorra vaheline teatav sümmeetria, mida Euroopa Kohus rõhutas, äärmiselt puudulik.
- 14 Liikmesriik on siiski MOG § 14 lõikes 2 vähemalt sätestanud, et kohustustelt maksta soodustusi, mille hulka kuuluvad MOG § 6 lõike 1 punkti 1a kohaselt ka eksporditoetused, tasutakse intressi alates kohtuasja menetlusse võtmisest, st alates kaebuse vastustajale kättetoimetamisest. Ettevõtjal on seega vähemalt osaliselt õigus mõistlikule hüvitisele rahalise kahju eest, mis tekkis talle sellest, et liikmesriik viivitas eksporditoetuste väljamaksmisega liidu õiguse vastaselt. Ent käesolevas asjas ei pöördunud kaebaja eksporditoetuste nõudmiseks kohtusse, millele on juba eelnevalt viidatud (vt eespool punkt 4).
- 15 Seda, et ettevõtja ei esita nõuet eksporditoetusele kohtu kaudu, vaid piirdub vaide esitamisega esimeses etapis liikmesriigi tolliasutusele, juhtub praktikas tihti, kui osapooled ootavad menetlusökonoomiast tulenevalt samalaadse vaidluse kohtumenetluse tulemust. Sellisel juhul ei saa ettevõtja, kui samalaadse vaidluse kohtumenetlus lõpeb tema jaoks positiivselt, nõuda riigisisese õiguse alusel intresse, mida saab põhjendada kaalutlusega, et otsus mitte esitada oma nõuet kaebusena kohtusse, vaid oodata samalaadse vaidluse kohtumenetluse tulemust, on ettevõtja autonoomne otsus, mille õiguslikud tagajärjed, täpsemalt intresside nõudeõiguse kaotamine, jäävad AO § 236 kohaselt siis samuti tema kanda.